

РОЗДІЛ І. ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Панок В.Г.

*доктор психологічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
директор УНМЦ практичної психології
і соціальної роботи НАПН України*

panokvitaly@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1421-0554>

Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПСИХОЛОГІВ

Актуальність розгляду питань професійної підготовки психологів у закладах вищої і післядипломної освіти видається нам очевидною. Основним показником якості освіти психологів, на наш погляд, є якість надання психологічних послуг і психологічної допомоги людям в умовах війни.

Головне протиріччя, що породило цілу низку проблем якості професійної підготовки психологів, це протиріччя між формальними вимогами до змісту і процесу підготовки, які постійно збільшуються та змінюються, і стандартами професійної етики (писаними й неписаними)[2, 4]. Зауважимо – неформальні норми і цінності не можна формалізувати в принципі.

Слідування формальним вимогам, формалізація усього процесу професійної підготовки психологів, самовідтворення і примноження формальних вимог значно переважають над деонтологічними вимогами до професії, неформальне, гуманне (у істинному значенні цього терміну) ставлення до особистості майбутнього психолога, породжують низку серйозних проблем теоретичного, методологічного і методичного характеру в сучасній українській психології.

Необхідно відзначити, що однією з ключових проблем є протиріччя між фінансовими інтересами ЗВО та загальними етичними принципами у психології. Переважна більшість здобувачів професії психолога набувають її у формі дистанційного чи вечірнього навчання, фактично – у формі самоосвіти[1]. Зрозуміло, що в таких умовах неможливо сформувати ні

професійно важливі якості особистості професіонала, ні професійні компетенції. Більше того, останніми роками помітно зменшується обсяг державного замовлення. Це означає, що держава не бачить необхідності у наданні кваліфікованої психологічної допомоги своїм громадянам або не впевнена у спроможності викладацького персоналу якісно готувати майбутніх спеціалістів.

Показовим є і той факт, що більшість психологів, з початком активних бойових дій та появою великої кількості біженців і постраждалих, виявились нездатними надати першу психологічну допомогу і дітям і дорослим.

Підготовка фахівців з дипломом магістра психології набула неконтрольованого характеру. Близько двох третин магістрів мають непсихологічну освіту нарівні бакалавра, що значно знижує якість їхньої професійної підготовки як психологів[1].

Зміст підготовки також є заручником названого вище протиріччя. Зокрема, нерозрізненість вимог до змісту, форм і методів підготовки практикуючих психологів і психологів-науковців/викладачів породжує плутанину і поступово виводить психологію з суто наукової сфери у сферу позанаукових концепцій і теорій[2, 3, 5].

Методологічна невизначеність, невиразність методологічних позицій викладачів і науковців обумовила зниження рівня професійної підготовки магістрів і докторів філософії (з психології) і, звідси – якості магістерських і докторських дисертацій. Методологічна невизначеність стала провідним трендом сучасності[3].

Агресивна інвазія у сферу підготовки і підвищення кваліфікації українських психологів зарубіжних концепцій, теорій і шкіл, які часто є далекими від принципів науковості і об'єктивності, сприяє поступовій відмові від засад вітчизняних наукових шкіл та надбань вітчизняної прикладної психології. Ця тенденція є доволі загрозливою.

Порушення професійних етичних норм спостерігається як в державних психологічних структурах, так і у приватних. Нехтування неформальними, професійними стандартами стає розповсюдженою практикою[4, 5]. У жодному відомому нам ЗВО немає курсу/предмету «етичні засади діяльності психолога».

Сьогодні практично відсутня координація наукових досліджень з галузі психології, що плануються і здійснюються у ЗВО на наукових установах. Автономія ЗВО не може вважатись достатнім аргументом.

Скоріше – формальною відмовкою. Координація наукових досліджень здійснюється в усьому світі. І відбувається це більше на неформальних засадах, ніж на формальних.

Це – далеко не всі проблеми, які сьогодні, у першій чверті XXI століття, є очевидними в українській психології. І справа тут не стільки в датах і цифрах, а у тих кардинальних суспільних змінах, які зараз відбуваються.

В період війни і у повоєнні часи суспільство вже не буде, як би того комусь не хотілось, таким, як було до війни. Війна – це надзвичайна подія яка має незворотні наслідки як для окремої особистості, так і для суспільства в цілому. Отже, психологічна допомога людині має бути іншою ніж до війни, оскільки психолог матиме справу з іншим типом особистості, особистості яка пережила надзвичайну подію з незворотними для себе і суспільства наслідками.

Звідси висновок: маємо окреслити зміни і намітити удосконалення змісту, форм і методів професійної підготовки психологів у закладах вищої освіти вже сьогодні. Зміни у професійній підготовці, які зроблять вітчизняну психологію здатною відповісти на виклики, що виникли у першій чверті XXI століття.

Список використаних джерел

1. Єдина державна електронна база з питань освіти. Вступна кампанія 2023. Статистика. <https://vstup.edbo.gov.ua/statistics/>
  2. Основи практичної психології: Підручник для студентів ВЗО / Керівник авт. кол-ву В.Г. Панок. – К.: Либідь, 2006. – 536 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728890>
  3. Панок В.Г. Прикладна психологія. Теоретичні проблеми : монографія / В.Г. Панок. – Київ : Ніка-Центр, 2017. – 188 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/707672>
  4. Панок, В. Г. Концепція реформування психологічної служби у системі освіти України на період до 2030 року. Вісник Національної академії педагогічних наук України, 5(2), 1-10. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5204>
  5. Психологічна служба : Підручник / [В.Г. Панок (наук. ред.), А.Г. Обухівська, В.Д. Острова та ін.]. – Київ : Ніка-Центр, 2016. – 362 с.
-